

Απόστολος Λ. Πιερρής

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΙΧ

Τα Πεπρωμένα της Σπάρτης στην Κοσμογονία του 8^{ου} π.Χ. Αιώνα

Ο Λυκούργος με τον Ίφιτο περί το 828 π.Χ. καθιέρωσαν τη Δωρική έκφραση της λατρείας κατά τη νέα Ολύμπια θρησκευτικότητα θεσμοθετώντας τον αγώνα στην Ολυμπία. Το θείο αρέσκεται στην επίδειξη της τελειότητας εν δράσει, στο κάλλος της μορφής εντεινόμενο δια χαρακτηριστικής ενέργειας εις έμφαση του φαινομένου του. Η ανθρώπινη ουσία αποκαλυπτόμενη στην τέλεια σωματική μορφή είναι το «άγαλμα» των θεών. Χαρακτηριστική ενέργεια εις λειτουργική επί-δειξη του μορφικού κάλλους επελέγη ο δρόμος. Ο δρομεύς ήταν κινούμενο άγαλμα εις τέρψη θεών και θαυμασμό ανθρώπων.

Αλλά ο Δωρικός «Κόσμος» της νέας Ελληνικής πόλης που συνέθεσε ο Λυκούργος κατά Δελφική επιταγή και κύρωση, δεν έδωσε αμέσως τους

ολοσχερείς καρπούς της δύναμής του. Όταν το 776 π.Χ. ο Ολυμπιακός αγών γίνεται συστηματικός με καταγραφή του νικητή εις αιώνια δόξα του (η αιωνιότητα στον χρόνο ως θεούμενη ιδιαίτερη στιγμή), οι Ηλείοι εξακολουθούν να οργανώνουν την ιδιαίτερη αυτή λατρεία του Διός αλλά και ο Κόροιβος Ηλείος είναι ο νικητής.

Η Ηλειακή αγωνοθεσία των Ολυμπίων στην Ολυμπία της Πισάτιδας εξηγείται από την ιδιαίτερη σχέση Δωριέων και Ηλείων που εκπηγάει από την Ηλειακή διάσταση της Κουρητικής Αιτωλίας. Οι Κουρήτες της Αιτωλίας και Κουρήτες της Εύβοιας αντιπροσώπευαν το ίδιο βίωμα, του οποίου αρχιερείς ήσαν οι Δωριείς της Δωρίδας, ενώ οι νεόφερτοι Βοιωτοί και οι παλαιγενείς Φωκείς το ενστερνίσθηκαν επίσης μεγαλομερώς. Οι Επειοί συμμετείχαν με τον Ηλείο Αιτωλό αρχηγέτη της νέας κατάστασης στην Αιτωλία, ανταποδοτικά δε η Δωρική ουσία κατέκλυσε την Ηλεία. Συμβολική η συγκάθοδος του Οξύλου με τους Δωριείς υπό τους Ηρακλείδες. Ίφιτος και Λυκούργος ήσαν Ηρακλείδες. [Δείτε τις σχετικές μελέτες μου].

Αλλά οι, ακραιφνείς Δωριείς, Σπαρτιάτες απουσιάζουν από τους νικητές των πρώτων καταγεγραμμένων Ολυμπίων.

Ἑλλήνων Ὀλυμπιάδες

*ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπὶ τὴν σμζ', καθ' ἣν Ῥωμαίων ἐβασίλευεν Ἄντωνῖνος υἱὸς
Σεβήρου.*

α'

Κόροιβος Ἡλεῖος στάδιον.

Τοῦτο γὰρ ἠγωνίζοντο μόνον ἐπ' Ὀλυμπιάδων ἰγ'.

β'

Ἀντίμαχος Ἡλεῖος ἐκ Δυσποντίου στάδιον.

Ῥῶμος καὶ Ῥωμύλος ἐγεννήθησαν.

γ'

Ἀνδρόκλος (Φίντα;) Μεσσήνιος στάδιον.

δ'

Πολυχάρης Μεσσήνιος στάδιον.

ε'

Αἰσχίνης Ἡλεῖος στάδιον.

στ'

Οἰβώτας Οἰνία Δυμαῖος στάδιον.

ζ'

*Δαΐκλῆς Μεσσήνιος στάδιον.**Ρωμύλος Ρώμην ἔκτισεν.*

η'

Ἀντικλῆς Μεσσήνιος στάδιον.

θ'

Ξενοκλῆς Μεσσήνιος στάδιον.

ι'

Δωτάδας Μεσσήνιος στάδιον.

ια'

Λεωχάρης Μεσσήνιος στάδιον.

ιβ'

Ὀξύθεμις Κλεωναῖος στάδιον.

ιγ'

Διοκλῆς Κορίνθιος στάδιον.

ιδ'

Δέσμων Κορίνθιος στάδιον.

Προσετέθη καὶ διάυλος καὶ ἐνίκα Ὑπηγος Ἡλεῖος (Πισαῖος κατὰ τον Παιουανία (V, 8, 6), ἀλλά οἱ Κατάλογοι των Ηλείων δεν αναγνώριζαν ανεξάρτητη Πίσα και Πισαίους νικητές).

Σέξτου Ιουλίου Αφρικανού, *Αναγραφή Ολυμπιάδων*, pp. 3-6 Rutgers

Εκτός των Ηλείων, και του Δυμαίου (από την Αχαΐα), η παρουσία Μεσσηνίων είναι εύγλωττη. Ο Πολυχάρης μάλιστα (νικητής στην 4η Ολυμπιάδα, 764 π.Χ.) διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο στις έριδες Λακεδαιμονίων και Μεσσηνίων που προετοίμασαν τον Α΄ Μεσσηνιακό Πόλεμο (cf. Παυσανίας IV, 4, 5). Στις τρεις Ολυμπιάδες 12η, 13η και 14η (732, 728 και 724 π.Χ.) σημειώνεται παρουσία της Βορειανατολικής Πελοποννήσου δια της Κορίνθου (Κλεωναίος, Κλεωνές, και δυο Κορίνθιοι νικητές).

Η πρόιμη Κορινθιακή νικηφορία στους Ολυμπιακούς Αγώνες ακολουθεί στενά χρονολογικά τη μετάπτωση του πολιτειακού συστήματος στην Κόρινθο από βασιλεία σε ενιαύσιο πρυτανεία. Το γένος των Βακχιδών μετά από φονικές έριδες περί της βασιλικής αρχής, απεμπόλισε τη Βασιλεία το 744 π.Χ. και συνέστησε οικογενειακή ολιγαρχία (ήσαν περί τους 200 τότε) με ετήσιο Πρύτανη οριζόμενο έναν εκ του γένους (Παυσανίας II, 4, 4; Διόδωρος στα Χρονικά του Ευσεβίου, vol. I, columns 219-222 Schöne; Σύγκελλος p. 179; Cf. Ηρόδοτος V 92; Στράβων VIII p. 378). Το σύστημα διέμεινε μέχρι της ανατροπής του από την τυραννία του Κυψέλου (655 π.Χ.). Απέδωσε αμέσως ώριμους καρπούς: η αποικιακή εξάπλωση της Κορίνθου προς την δύση αρχίζει δυναμικά δέκα χρόνια αργότερα με την ίδρυση των Συρακουσών. Προετοιμασία θα είχε ήδη συντελεστεί στον Κορινθιακό και Πατραϊκό κόλπο, και κατά μήκος των ακτών της Δυτικής Ελλάδας μέχρι Κέρκυρας και Αλβανίας.

Με την πολιτειακή μεταβολή, την σφύζουσα δραστηριότητα και την αθλητική ακμή της Κορίνθου συντρέχει ποιητική ύψωση. Ο Κορίνθιος επικός ποιητής Εύμηλος, Βακχίδης και αυτός (Παυσανίας II, 1, 1) εγνωρίζετο ακριβώς εκείνη την εποχή (*Χρονικά Ευσεβίου Ολυμπίας* 9.1 = 714/3 π.Χ. = έτος Αβραάμ 1272 = έτος Χάροπος (επωνύμου) άρχοντος

Αθηναίου 9^ο, Vol. II, pp. 80 Schöne; η ακμή του χρονολογείται από το 760/759 π.Χ., Ευσεβίου Χρονικά, Ol. 5.1 [Test. 2(a) και (b) Campbell]; Κλήμης Αλεξανδρέυς, *Στρωματείς*, I, 21, 131 (II 82 Stählin = Test. 1 Campbell).

Παρομοίως προς τα Κορινθιακά, συνδυάζεται οργανικά η αγωνιστική ακμή των Μεσσηνίων (Ολυμπιάς 3η, 768 π.Χ. – Ολυμπιάς 11η, 736 π.Χ.) με τη γενική ευδαιμονία και τις μουσικές, ποιητικές και χορευτικές επιδόσεις. Σημαντική είναι η αναφορά του Πausανία:

Ἐπὶ δὲ Φίντα τοῦ Συβότα πρῶτον Μεσσήνιοι τότε τῷ Απόλλωνι ἐς Δῆλον θυσίαν καὶ ἀνδρῶν χορὸν ἀποστέλλουσι. τὸ δὲ σφισιν ἄσμα προσόδιον ἐς τὸν θεὸν ἐδίδαξεν Εὐμήλος, εἶναί τε ὡς ἀληθῶς Εὐμήλου νομίζεται μόνα τὰ ἔπη ταῦτα. ἐγένετο δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπὶ τῆς Φίντα βασιλείας διαφορὰ πρῶτον, ἀπὸ αἰτίας ἀμφισβητουμένης μὲν καὶ ταύτης, γενέσθαι δὲ οὕτω λεγομένης.

Πausανίας IV, 4, 1 (cf. V, 19, 10) = test. 8 Bernabe.

Και:

ἄγουσι δὲ καὶ [sc. οἱ Μεσσήνιοι] ἑορτὴν ἐπέτειον Ἰθωμαῖα· τὸ δὲ ἀρχαῖον καὶ ἀγῶνα ἐτίθεσαν μουσικῆς. τεκμαίρεσθαι δ' ἔστιν ἄλλοις τε καὶ Εὐμήλου τοῖς ἔπεσιν· ἐποίησε γοῦν καὶ τάδε ἐν τῷ προσοδίῳ τῷ ἐς Δῆλον·
[fr. 1 Page].

τῷ γὰρ Ἰθωμάτα καταθύμιος ἔπλετο μοῖσα

ἀ καθαρὰ καὶ ἐλεύθερα σάμβαλ' ἔχοισα.

οὐκοῦν ποιῆσαί μοι δοκεῖ τὰ ἔπη καὶ μουσικῆς ἀγῶνα ἐπιστάμενος τιθέντας.

Πausανίας IV, 33, 2 = Fr. 1 Campbell = fr. 7 Bernabe

[Οἱ χρονολογίες ταιριάζουν: ἐπὶ Φίντα βασιλέως Μεσσηνίων ἐγίνε η πρώτη σημαντική διάσταση μεταξύ Μεσσηνίων και Λακεδαιμονίων (εξιστορεῖται ἀπὸ τον Πausανία στη συνέχεια του πρώτου παραπάνω παρατεθέντος χωρίου). Ἐπὶ των υιών του Φίντα Αντιόχου και Ανδροκλέους η διαφορά ἐξήρθη εις ὕψος, διενέχθηκαν οι δυο βασιλικοί ἀδελφοί για το ζήτημα, φονεύεται ο Ανδροκλής και οι κυριότεροι οπαδοί

του από τους περί τον Αντίοχο, πεθαίνει ο Αντίοχος λίγους μήνες αργότερα, παραλαμβάνει την αρχή ο γιος του Ευφάης και εκρήγνυται επί τη αναρρήσει του ο πρώτος Μεσσηνιακός πόλεμος (743 π.Χ.). (Παυσανίας IV, 4, 3)].

[Ο Μεσσήνιος Ζευς ως Ιθωμάτας (του όρους Ιθώμη) είναι ο θεός των Υψηλών Τόπων, των ορεινών Κορυφών, όπως ο «Προελληνικός» Ζευς του Λυκαίου. Με Προελληνικό εννοείται η δεύτερη θεμελιώδης διάσταση της θρησκευτικότητας, η λατρεία της υπέρτατης δύναμης, η «ουράνια ισχύς». Οι Μεσσήνιοι Δωριείς απορροφήθηκαν από το προδωρικό στοιχείο περισσότερο του δέοντος αντί να το αφομοιώσουν.]

Μουσική και αγωνιστικό ιδεώδες του βίου και πολεμική ανδρεία συνήρχοντο εις τον Δωρικό τρόπο όχι μόνο με τους Σπαρτιάτες αλλά με κάθε Δωρικό λαό. Έτσι και για τους Μεσσηνίους της προπολεμικής ακμής. Όμως κατέφυγαν σε Κορίνθιο εποποιό για να τους συνθέσει τον προσόδιο ύμνο που θα χόρευαν στη Δήλο προς τιμή και λατρεία του Απόλλωνα. Ενώ ήδη ο Λακεδαιμόνιος επικός ποιητής Κιναίθων ήκμαζε (δείτε προηγούμενη μελέτη μου). Και απηύθυναν δοξολογία προς τον Απόλλωνα των Ιώνων στη Δήλο, αντί του Δωρικού Απόλλωνα των Δελφών. Η πολιτική στάση των Δωριέων της Μεσσηνίας να συγκεράννεται με τους αυτόχθονες πληθυσμούς (συγγενείς φυλετικά των αρχέγονων Αχαιών και Ιώνων, Πυλίων δε κυρίως τοπικά) αντικατοπτρίζεται πολιτισμικά στις παραπάνω επιλογές ποιητού και θεού, όπως και στην λατρεία του Ιθωμάτα Διός.

Οι Ίωνες (και Αιολείς) της Μ. Ασίας, γαλβανισμένοι από το Δωρικό βίωμα, προχωρούσαν ήδη ακάθεκτοι στην Ιωνική δύναμη και μορφή. Πρώτρευε η Μίλητος με πρώιμη έναρξη της αποικιακής της προβολής που

θα την έκανε μητρόπολη 1000 αποικιακών εγκαταστάσεων, πολλών εξ αυτών πόλεων όπως η Κύζικος και η Τραπεζούς (~755 π.Χ.).

πολλὰ δὲ τῆς πόλεως ἔργα ταύτης, μέγιστον δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικιῶν· ὃ τε γὰρ Εὐξείνιος πόντος ὑπὸ τούτων συνώκισται πᾶς καὶ ἡ Προποντὶς καὶ ἄλλοι πλείους τόποι. Αναξιμένης γοῦν ὁ Λαμψακηνὸς οὕτω φησὶν, ὅτι καὶ Ἴκαρον τὴν νῆσον καὶ Λέρον Μιλήσιοι συνώκισαν καὶ περὶ Ἑλλάσποντον ἐν μὲν τῇ χερσονήσῳ Λίμνας, ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ Ἄβυδον, Ἄρισβαν, Παισόν· ἐν δὲ τῇ Κυζικηνῶν νήσῳ Ἀρτάκην, Κύζικον· ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τῆς Τρωάδος Σκῆψιν· ἡμεῖς δ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα λέγομεν καὶ τὰς ἄλλας τὰς ὑπὸ τούτου παραλελειμμένας.

Στράβων XIV, 635 = Αναξιμένης Λαμψακηνός Fr.Gr.Hist. 72F26

Jacoby

(Cf. Στράβων XIII, 1, 19 = Αναξιμένης Λαμψακηνός 72F25)

Συνωδά, η ακμή του Μιλήσιου εποποιού Αρκτίνου (σπουδαιολογούμενου ως μαθητού Ομήρου κατά τον Αρτέμωνα τον Κλαζομένιο, Fr.Gr.Hist. 443F2 Jacoby) τοποθετείται μεταξύ του 783 π.Χ. (400 έτη μετά τα Τρωικά [Σούδα s.v.] αν λάβουμε ως βάση την κοινότερη χρονολόγηση του Τρωικού Πολέμου 1184/3 π.Χ.), του 2ου έτους της 1ης Ολυμπιάδος 775 π.Χ. (Κύριλλος, Κατά Ιουλιανού, 12B; Ευσεβίου Χρονικά Ol. 1.2), του 4ου έτους της 4ης (761 π.Χ., Χρονικά Ευσεβίου 4, 4) και της 9ης, 744 π.Χ. (Σούδα s.v.).

Η απουσία Σπαρτιατικής νικηφορίας από τον επίσημο Ολυμπιακό αγώνα του Δωρικού πνεύματος (μετά το 776 π.Χ.) που ο Λυκούργος με τον Ίφίτο (οι Λακεδαιμόνες με τους Ηλείους κατά συνάφεια πολιτισμική και συγγενική – Δωρικό πνεύμα και Ηρακλείδειος καταγωγή) συνέστησαν προς το τέλος του 9ου αιώνα π.Χ., σημαίνει πρωτίστως ότι η Σπάρτη ήταν απασχολημένη κατά το πρώτο ήμισυ του 8ου αιώνα με την εμπέδωση του Δωρικού «Κόσμου»

στο εσωτερικό της και την επιβολή της Λακωνικής τάξης στον εγγύς περίγυρό της υπό το σύστημα των Ειλώτων και Περιοίκων.

Η αποτελεσματική προβολή ισχύος εκτός του όντος, προϋποθέτει καλλιέργεια και συσσώρευση δύναμης εντός, πραγματική δε δύναμη αναπτύσσεται μόνο επί θεμελίου ουσίας, εάν δηλαδή η δομή του όντος δίνει την τέλεια μορφή γι' αυτό. Πάλι και πάλι επαναβεβαιώνεται το απόλυτο κύρος της αρχής πλήρους αντιστοιχίας μορφολογικής και λειτουργικής επάρκειας κάθε πράγματος, της αρχής ισορροπίας οποιασδήποτε οντότητας επί βάσης ιδιοταυτότητας.

Την απαραίτητη για κάθε μεγάλη αρχή Ενδοστρέφεια (την οικείωση προς τον συστατικό ιδιοχαρακτήρα ουσίας που εκφράζεται με το Δελφικό επίταγμα «Γνώθι σαυτόν») – τη στερέωση της νεοπαγούς κατάλληλης, οικείας δομής του Δωρικού βιώματος κατά την ολοσχερή αυθεντικότητά του στη Σπάρτη, εκμεταλλεύτηκε ο Φείδων του Άργους με σκοπό την κυριαρχία επί της μετακαθοδικής Πελοποννήσου για πρώτη φορά επί μείζονος κλίμακος.

Στην 8η Ολυμπιάδα (748 π.Χ.), ο Φείδων εις επίδειξη ισχύος, και για να επανακαταστήσει την αρχή των Πελοπιδών στην βόρεια Πελοπόννησο από Ολυμπίας μέχρι Αργολικού κάμπου, εκμεταλλεύτηκε την αντίθεση των Πισατών προς τους Ηλείους και συνδιοργάνωσε τους Ολυμπιακούς αγώνες με τους κατοίκους της περιοχής όπου ευρίσκετο η Ολυμπία (Πίσα) αντί των Ηλείων.

Πισαῖοι δὲ ἐφειλκύσαντο ἀνθαίρετον συμφορὰν ἀπεχθανόμενοι τε Ἡλείοις καὶ σπουδὴν ποιούμενοι τιθέναι τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀντὶ Ἡλείων, οἷγε ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ τὸν Ἀργεῖον ἐπηγάγοντο Φεῖδωνα, τυράννων τῶν ἐν Ἑλλάσῃ μάλιστα ὑβρίσαντα, καὶ τὸν ἀγῶνα ἔθεσαν ὁμοῦ τῷ Φεῖδωνι.

Παυσανίας VI, 22, 2

[Την ύβρη του Φείδωνα μαρτυρεί ήδη ο Ηρόδοτος από τον οποίο πήρε την έκφραση ο Πausανίας.

ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου Φείδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκίδης [sc. ἦλθε ως υποψήφιος γαμπρός του τυράννου Κλεισθένη για το χέρι της κόρης του Αγαρίστης], Φείδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννήσιοι καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἡλείων ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε, τούτου τε δὴ παῖς κτλ.

Ηρόδοτος VI, 127, 3

Η μεταχρονολόγηση δυο σχεδόν αιώνων του Φείδωνος στην εποχή της προηγούμενης γενιάς του Σικυώνιου τυράννου Κλεισθένη μάλλον είναι σφάλμα στο παραδεδομένο κείμενο του Ηροδότου. Αν δεν είναι ίσως πιθανότερα σύγχυση εκ μέρους του δυο Φειδώων, Φείδωνος I του μεγάλου και Φείδωνος II συνωνύμου βασιλεύοντος στο Άργος κατά τις αρχές του 6ου π.Χ. αιώνα (O. Müller, *Die Dorier*, vol. II, pp. 113 sq.). Λακύδης (Δωριστί) ή Λεωκύδης (Ιωνιστί) θα ήταν ο υιός του, υποψήφιος μνηστήρ της Αγαρίστης στον Ηρόδοτο. Τον αναφέρει ο Πλούταρος (*Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο*, 6, 89E: οἶον Λακίδην τὸν Ἀργείων βασιλέα κόμη τις διάθεσις καὶ βάδισμα τρυφερώτερον εἰς μαλακίαν διέβαλε. Τὸν γιο του Μέλταν «ἀπόγονον Μήδωνος τὸ παράπαν ἔπαυσεν ἀρχῆς καταγνοὺς ὁ δῆμος» (Πausανίας II, 10, 2). **Ο λαός δεν ανέχθηκε την αδυναμία των βασιλέων του**].

Η ύβρις του Φείδωνα και η τυραννία του κατά τον Πausανία αναφέρεται στην υπέρβαση των ανηκόντων εις αυτόν και το Άργος ορίων μέσα στην κατανομή ρόλων που προέκυψε φυσικά μετά την καθοριστική Κάθοδο. Την απόλυτα αρνητική αυτή αξιολόγηση αντιζυγίζει η παράδοση της ευεργετικής συστηματικής εισαγωγής από αυτόν μέτρων και σταθμών προς σταθεροποίηση των οικονομικών αγορών, καθώς και η δημιουργία ενός πρώιμου προνομίσματος.

Ἐφορος δ' ἐν Αἰγίνῃ ἄργυρον πρῶτον κοπήναι φησιν ὑπὸ Φεΐδωνος· ἐμπορεῖον γὰρ γενέσθαι μέγα, τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν λυπρότητα τῆς χώρας θαλαττουργούντων ἐμπορικῶς, ἀφ' οὗ τὸν ῥῶπον Αἰγιναιάν ἐμπολὴν λέγεσθαι.

Ἐφορος Fr.Gr.Hist. 70F176 Jacoby = Στράβων XIV, 6, 16

Ῥώπος, κοινά, χαμηλῆς αξίας αγαθά, σε αντίθεση προς τα πολυτελή εμπορεύματα. Η οικονομία είχε αναπτυχθεί πλέον πλήρως, περιλαμβάνουσα μαζικό όσο και υψηλῆς ποιότητας εμπόριο.

Αντί να ζυγίζεται ο άργυρος στις αντικαταβολές, έφερε χάραγμα δηλωτικό του εγγυημένου βάρους του: η πρωταρχή του χρήματος.

Ο Ἐφορος παρουσιάζει τη σύνθετη εικόνα του Φειδώνιου εγχειρήματος:

Φεΐδωνα δὲ τὸν Ἀργεῖον, δέκατον μὲν ὄντα ἀπὸ Τημένου, δυνάμει δ' ὑπερβεβλημένον τοὺς κατ' αὐτόν, ἀφ' ἧς τὴν τε λῆξιν ὅλην ἀνέλαβε τὴν Τημένου διεσπασμένην εἰς πλείω μέρη, καὶ μέτρα ἐξεῦρε τὰ Φειδώνια καλούμενα καὶ σταθμοὺς καὶ νόμισμα κεχαραγμένον τό τε ἄλλο καὶ τὸ ἄργυροῦν, πρὸς τούτοις ἐπιθέσθαι καὶ ταῖς ὑφ' Ἡρακλέους αἰρεθείσαις πόλεσι, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἀξιοῦν τιθέναι αὐτόν, οὗς ἐκεῖνος ἔθηκε· τούτων δὲ εἶναι καὶ τὸν Ὀλυμπικόν· καὶ δὴ βιασάμενον ἐπελθόντα θεῖναι αὐτόν, οὔτε τῶν Ἡλείων ἐχόντων ὄπλα ὥστε κωλύειν διὰ τὴν εἰρήνην, τῶν τε ἄλλων κρατουμένων τῇ δυναστείᾳ· οὐ μὴν τοὺς γε Ἡλείους ἀναγράψαι τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὄπλα κτήσασθαι διὰ τοῦτο καὶ ἀρξαμένους ἐπικουρεῖν σφίσιν αὐτοῖς· συμπράττειν δὲ καὶ Λακεδαιμονίους, εἴτε φθονήσαντας τῇ διὰ τὴν εἰρήνην εὐτυχίᾳ, εἴτε καὶ συνεργοὺς ἕξειν νομίσαντας πρὸς τὸ καταλῦσαι τὸν Φεΐδωνα, ἀφηρημένον αὐτοὺς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Πελοποννησίων, <ἦν ἐκεῖ>νοι προεκέκτηντο· καὶ δὴ καὶ συγκαταλῦσαι τὸν Φεΐδωνα· τοὺς δὲ συγκατασκευάσαι τοῖς Ἡλείοις τὴν τε Πισᾶτιν καὶ τὴν Τριφυλίαν.

Ἐφορος 70F115 p. 72 Jacoby = Στράβων VIII, 3, 33

Οι Ηλείοι, έχοντας τη Δωρική ασφάλεια κατά τη νέα τάξη πραγμάτων στην Πελοπόννησο, διοργάνωναν στην Ολυμπία της Πισάτιδος τους αγώνες. Ο Φείδων επεχείρησε τη στρατηγική επανένωση της Πελοποννήσου υπό Αργεία ηγεμονία προβάλλοντας την Ηράκλεια διάσταση της Καθόδου ως ιδεολογία ολοκλήρωσης και την προκαθοδική πραγματικότητα της Πελοπίδειας δυναστείας ως γεωπολιτικό προηγούμενο. Το εγχείρημα ήταν βραχύβιο. **Απέτυχε γιατί υπερέβη τα όρια. Ο Ελληνισμός επικεντρώνεται στη Δωρική ταυτότητά του. Καθαρή αυτή διετρανώθηκε στη Σπάρτη. Η Σπάρτη θα ωδηγούσε τα πεπρωμένα του Ελληνισμού, όσο ικανός και να ήταν ο κάθε Φείδων και ότι συνδυασμούς και να έκανε.**

Οι Ηλείοι, μετά την αποκατάσταση του Δωρικού “Κόσμου” με την παρέμβαση της Σπάρτης, εκήρυξαν την 8η Ολυμπιάδα Ανολυμπιάδα, cf. Πausanias VI, 22, 3: *ταύτας τὰς ὀλυμπιάδας [την 8η και 34η] καὶ ἐπ’ αὐταῖς τὴν τετάρτην τε καὶ ἑκατοστήν, τεθεῖσαν δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων, ἀνολυμπιάδας οἱ Ηλείοι καλοῦντες οὐ σφᾶς ἐν καταλόγῳ τῶν ὀλυμπιάδων γράφουσι.*

[Μια εναλλακτική προχρονολόγηση του Φείδωνα κατά πλέον αιώνας είναι βεβαίως ανάρμοστη για τις συνθήκες των αρχών του 9ου αιώνα π.Χ. Το Marmor Parium έχει:

ἀφ’ οὗ Φ[εῖ]δων ὁ Ἀργεῖος ἐδή-
μευσ[ε τὰ μ]έτρα καὶ
σταθμὰ κατεσκεύασε καὶ νόμισμα
ἀργυροῦν ἐν Αἰγίνῃ ἐποίησεν, ἐν-
δέκατος ὢν ἀφ’ Ἡρακλέους, ἔτη
(ΠΗ)ΗΔΔΔΙ, βασιλεύοντος Ἀθηνῶν
Φερεκλ]έους.

631 έτη προ της εποχής της επιγραφής οδηγεί στο 895/4 ή 894/3 π.Χ. Οι αγωνιώδεις και περιπεπλεγμένες προσπάθειες του Jacoby (*Das Marmor*

Parium, pp. 158-162) να σώσει τα φαινόμενα, αντιστρέφοντας τη ροή του Παρίου Χρονικού στο επίλογο σημείο, παρέχουν τεχνητή λύση. Προφανώς το Χρονικό αυτό καταγράφει διαφορετική παράδοση που συγχρονίζει λόγω σπουδαιότητας τον Φείδωνα με τον Λυκούργο της υψηλότερης χρονολόγησης (πρώτο ήμισυ του 9ου αιώνα). Για μια παλαιά αλλά υποδειγματική σύγχρονη μεθοδολογία αντιμετώπισης χρονολογικών προβλημάτων σύμφωνα με την αρχαία πρακτική συγχρονισμών γενεαλογικών και άλλων διαδοχών, cf. H.F. Clinton, *Fasti Hellenici*, vol. I, Appendix I, *Phidon*, pp. 247-250].

Η προβολή ισχύος του Φείδωνα στην Ολυμπία κατέληξε σε πλήρη αποτυχία. Προκάλεσε την παρέμβαση της Σπάρτης που μαζί με τους Ηλείους εκόλουσε τη δύναμη του Φείδωνα. Η απασχόληση της Σπάρτης με τον οικείο της «κόσμο» και τη Λακωνική τάξη δεν εσήμαινε ότι δεν ήταν η *de facto* κύρια αν όχι ηγεμονική δύναμη στην Πελοπόννησο. Ο Έφορος καταγράφει τη θέση ότι ο Φείδων «αφήρεσε από τους Λακεδαιμονίους την ηγεμονία των Πελοποννησίων» – «ἦν ἐκεῖνοι προεκέκτηντο». Η διατύπωση ενδέχεται να είναι υπερβολική, αλλά κατ' ουσίαν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Η «ηγεμονία» ήταν εθελουσία προσαρμογή των λοιπών στη Δωρική αυθεντικότητα της Σπάρτης και στη συνεπακόλουθο δύναμη του εκεί Δωρικού «Κόσμου». Αλλά η ύβρις του Φείδωνα [επικαλούμενου την ιδεολογία της Ηράκλειας καταγωγής (Άργος) έναντι αυτής της Δωρικής ουσίας (Σπάρτη)] ενεργοποίησε την άσκηση της Δύναμης της Ουσίας εκ μέρους της Λακεδαιμόνος. Η Σπαρτιατική εσωστρέφεια μετέπεσε σε ισχυρή εξωστρέφεια.

Οι Σπαρτιάτες επαναφέρουν τα Ολύμπια πράγματα στην πρότερη κατάσταση ενισχυμένα με την υπόταξη Πισάτων και Τριφυλίων στους Ηλείους. Και με την επόμενη Ολυμπιάδα αρχίζουν

τον αποφασιστικής σημασίας **Πρώτο Μεσσηνιακό Πόλεμο** (743 π.Χ. κατά τον Πausανία, 744 π.Χ. κατά τα Χρονικά του Ευσεβίου, ιδιαίτερα στην έκδοση του Ιερώνυμου).

Ταύτην Λακεδαιμόνιοι πρώτην ἐπὶ Μεσσηνίους ἔξοδον ἐποίησαντο, ἔτει δευτέρῳ τῆς ἐνάτης ὀλυμπιάδος, ἣν Μενόδοκος Μεσσήνιος ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησι δὲ οὐκ ἦσαν πω τότε οἱ τῶ κλήρῳ κατ' ἐνιαυτὸν ἄρχοντες· τοὺς γὰρ ἀπὸ Μελάνθου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφείλοντο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ βασιλείας μετέστησαν ἐς ἀρχὴν ὑπεύθυνον, ὕστερον δὲ καὶ προθεσμίαν ἐτῶν δέκα ἐποίησαν αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς. τότε δὲ ὑπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφείας Αἰσιμίδης Ἀθηναίοις ἦρχεν ὁ Αἰσχύλου πέμπτον ἔτος.

Πausανίας IV, 5, 10

Οι συγχρονισμοί των καταλόγων (εν προκειμένω εδώ Ολυμπιάδων και Αθηναίων αρχόντων) οδηγούν τους αρχαίους χρονογράφους σε ακριβείς χρονολογήσεις.

[Τα Χρονικά του Ευσεβίου δίνουν την ίδια πιθανότατα χρονολόγηση αν και συγκεκριμένα ως προς το έτος της Αθηναϊκής αρχοντείας. 3ο έτος της 9ης Ολυμπιάδος, 1ο του Αισιμήδη (vol. II p. 82 Schöne). Στην έκδοση του Hieronymus αναφέρεται το 1ο έτος της 9ης Ολυμπιάδος και 10ο του Χάροπος (p. 81 Schöne), οπότε η χρονολόγηση αναβιβάζεται στο 744 π.Χ. Οι δυο χρονολογήσεις συμβιβάζονται και εναρμονίζονται με τον Πausανία αν η εναρκτήρια επίθεση των Λακεδαιμονίων εκτυλίχθηκε το καλοκαίρι του 743 π.Χ.].

Στην **Ανατολή** ραγδαία ολοσχερής ανάπτυξη εκφράζεται από την κατά παράδοση θαλασσοκρατία της **Μιλήτου** το 749 π.Χ. (Στο 4ο έτος της 7ης Ολυμπιάδος κατά την έκδοση του Ιερώνυμου των Χρονικών του

Ευσεβίου, vol. II p. 81 Schöne: στο αυτό έτος, και ως απόδειξη της θαλασσοκρατίας, καταχωρείται η ίδρυση της αποικίας στη Ναύκρατι του Νειλωτικού Δέλτα από τη Μίλητο).

[Για τα χρονογραφικά ζητήματα που σχετίζονται με το θέμα των Θαλασσοκρατιών στην αρχαία παράδοση cf. M. Miller, *The Thalassocracies*. Κατάλογο της διαδοχής και διάρκειας των κανονικών θαλασσοκρατιών, *ibid.* Table I, pp. 35-36. Απόλυτη χρονολόγηση κατά την έκδοση του Hieronymus των Χρονικών του Ευσεβίου, *ibid.* Table VI, p. 73. Η από την Miller ανακατασκευασμένη χρονολογία του Διοδώριου Κανόνα (πηγής των Ευσεβιανών Χρονικών), *ibid.* Table V, p.72: η εποχή της Μιλήτου αρχίζει εκεί το 724/3 π.Χ., σύμφωνα με την χρονογραφία του Κάστορα, *ibid.* pp. 89-93].

Στη **Δύση** αρχίζει ο αποικισμός της Σικελίας. Προεξάρχει η **Κόρινθος** (αν και προηγείται χρονικά κατά ένα έτος η Χαλκίδα). Μαρτυρεί ο Θουκυδίδης:

βάρβαροι μὲν οὖν τοσοῖδε Σικελίαν καὶ οὕτως ᾤκησαν. Ἑλλήνων δὲ πρῶτοι Χαλκιδῆς ἐξ Εὐβοίας πλεύσαντες μετὰ Θουκλέους οἰκιστοῦ Νάξου ᾤκισαν καὶ Ἀπόλλωνος Ἀρχηγέτου βωμόν, ὅστις νῦν ἔξω τῆς πόλεως ἐστίν, ἰδρύσαντο, ἐφ' ᾧ, ὅταν ἐκ Σικελίας θεωροὶ πλέωσι, πρῶτον θύουσιν. Συρακούσας δὲ τοῦ ἐχομένου ἔτους Ἀρχίας τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκ Κορίνθου ᾤκισε, Σικελοὺς ἐξελάσας πρῶτον ἐκ τῆς νήσου, ἐν ἣ νῦν οὐκέτι περικλυζομένη ἢ πόλις ἢ ἐντός ἐστίν· ὕστερον δὲ χρόνῳ καὶ ἡ ἔξω προστειχισθεῖσα πολυάνθρωπος ἐγένετο.

Θουκυδίδης VI, 3, 1-2

(Η χρονολόγηση είναι 735 π.Χ. για τη Νάξο και 734 π.Χ. για τις Συρακούσες. Cf. e.g. Clinton, *Fasti Hellenici*, vol. I, ad 735 and 734).

Κατά την 14η Ολυμπιάδα, 732 π.Χ., οι Ολυμπιακοί Αγώνες αναβαθμίζονται με προσθήκη του διαύλου στο στάδιο. (Cf. το κείμενο που παρέθεσα στην αρχή της μελέτης, Κατάλογο Ολυμπιονικών.

Επίσης Πausανίας V, 8, 3). Επί δε αυτής της ακροπόλεως της Ελλάδος, της Πελοποννήσου, η Σπάρτη κατάγει συντριπτική νίκη επί των Μεσσηνίων το 723 π.Χ.

Ὁ δὲ πόλεμος ἔλαβεν οὗτος τέλος ἔτει πρώτῳ τῆς τετάρτης καὶ δεκάτης ὀλυμπιάδος, ἦν Δάσμων Κορίνθιος ἐνίκα στάδιον, Ἀθήνησι Μεδοντιδῶν τὴν ἀρχὴν ἔτι ἐχόντων τὴν δεκέτιν, καὶ ἔτους Ἱππομένει τετάρτου τῆς ἀρχῆς ἠνυσμένου.

Μεσσηνίων δὲ ὅσοις μὲν ἔτυχον ἐν Σικυῶνι οὔσαι καὶ ἐν Ἄργει [στά ἀλλὰ δύο δηλαδὴ μεγάλα κέντρα τῆς Δωρικής Πελοποννήσου] προξενίαι καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων τισίν, οὗτοι μὲν ἐς ταύτας τὰς πόλεις ἀπεχώρησαν, ἐς Ἐλευσίνα δὲ οἱ τοῦ γένους τῶν ἱερέων καὶ Θεαῖς ταῖς μεγάλαις τελοῦντες τὰ ὄργια. ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς κατὰ τὰς πατρίδας ἕκαστοι τὰς ἀρχαίας ἐσκεδάσθησαν.

Λακεδαιμόνιοι δὲ πρώτα μὲν τὴν Ἰθώμην καθεῖλον ἐς ἔδαφος, ἔπειτα καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις ἐπιόντες ἤρουν. ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν λαφύρων τῷ Ἀμυκλαίῳ τρίποδας χαλκοῦς. Ἀφροδίτης ἄγαλμά ἐστιν ἐστηκὸς ὑπὸ τῷ τρίποδι τῷ πρώτῳ, Ἀρτέμιδος δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ, Κόρης δὲ τῆς Διήμητρος ὑπὸ τῷ τρίτῳ.

Ταῦτα μὲν δὴ ἀνέθεσαν ἐνταῦθα, τῆς δὲ γῆς τῆς Μεσσηνίας Ἀσιναίοις μὲν ἀνεστηκόσιν ὑπὸ Ἀργείων διδόνασιν ἐπὶ θαλάσση ταύτην ἦν καὶ νῦν ἔτι οἱ Ἀσιναῖοι νέμονται. τοῖς δὲ Ἄνδροκλέους ἀπογόνους, ἦν γὰρ δὴ καὶ θυγάτηρ Ἄνδροκλεῖ καὶ παῖδες τῆς θυγατρὸς, φεύγοντες δὲ ὑπὸ τὴν τελευταίην τοῦ Ἄνδροκλέους ᾤχοντο ἐς Σπάρτην, τούτοις τὴν Ὑαμείαν καλουμένην ἀπονέμουσι.

Τὰ δὲ ἐς αὐτοὺς Μεσσηνίους παρὰ Λακεδαιμονίων ἔσχεν οὕτως. πρῶτον μὲν αὐτοῖς ἐπάγουσιν ὄρκον μήτε ἀποστήναί ποτε ἀπ' αὐτῶν μήτε ἄλλο ἐργάσασθαι νεώτερον μηδέν. δευτέρα δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐπέταξαν εἰρημένον, οἱ δὲ τῶν γεωργουμένων [τροφῶν] σφίσιν ἀπέφερον ἐς Σπάρτην πάντων τὰ ἡμίσεια. προεῖρητο δὲ καὶ ἐπὶ τὰς ἐκφορὰς τῶν βασιλέων καὶ

ἄλλων τῶν ἐν τέλει καὶ ἄνδρας ἐκ τῆς Μεσσηνίας καὶ γυναῖκας ἐν ἐσθῆτι ἤκειν μελαίνῃ, καὶ τοῖς παραβάσιν ἐπέκειτο ποινή. ἐς τιμωρίας δὲ ἅς ὕβριζον ἐς τοὺς Μεσσηνίους Τυρταίῳ πεποημένα ἐστίν (Τυρταίος *Fr. 5 Prato*):

ὥσπερ ὄνοι μεγάλοισ' ἄχθεσι τειρόμενοι
 δεσποσύνοισι φέροντες ἀναγκαίης ὑπὸ λυγρῆς
 ἤμισυ παντὸς ὅσον καρπὸν ἄρουρα φέρει.

ὅτι δὲ καὶ συμπενθεῖν ἔκειτο αὐτοῖς ἀνάγκη, δεδήλωκεν ἐν τῷδε (*ibid.*):

δεσπότης οἰμώζοντες ὁμῶς ἄλοχοί τε καὶ αὐτοί,
 εὐτέ τιν' οὐλομένη μοῖρα κίχοι θανάτου.

Παυσανίας IV, 13, 7 – 14, 5

Στον Απόλλωνα των Αμυκλών τα τριποδικά λάφυρα, με τριπλή αναθηματική προσφορά θεαινών: η Αφροδίτη του θρώσκοντος αφρού, η παρθένος αδελφή του Άνακτα Άρτεμις, και η μυστηριακή Κόρη της Δήμητρας, ετέρα όψη της αυτής Αφροδίτης, αλλά και σύμβολο του νοήματος της προδωρικής χθόνιας θρησκευτικότητας προς την οποία οι ηττημένοι Μεσσήνιοι Δωριείς εξοικειώθηκαν υπερμέτρως.

Ο πόλεμος διήρκεσε 19 συναπτά έτη και έληξε το εικοστό. Μάρτυς επικαλούμενος από Στράβωνα και Παυσανία ο Τυρταίος ο ίδιος, φθεγγόμενος δυο γενεές αργότερα εν μέσω νέας κρίσης του ατόφιου Δωρικού βιώματος στην Λακεδαίμονα με τον δεύτερο Μεσσηνιακό πόλεμο:

ἀμφ' αὐτῶ δ' ἐμάχοντ' ἐννεακαίδεκ' ἔτη
 νωλεμέως αἰεὶ, ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες,
 αἰχηταιὶ πατέρων ἡμετέρων πατέρες·
 εἰκοστῶ δ' οἱ μὲν κατὰ πύονα ἔργα λιπόντες
 φεῦγον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.

Τυρταίος Fr. 4 Prato

Ο θρίαμβος της Σπάρτης ήταν ολοκληρωτικός. Ο ίδιος ο Ζεύς, Ολύμπιος πόσις της Ἡρας (όπως στην Ολυμπία αντί του χθόνιου πόσι κατ' εξοχήν, όνομα και πράγμα, Ποσειδώνος βιαστοῦ της μέλαινας Γης/ Δημητρος κατά τα Αρκαδικά Πελασγικά) έδωσε την ηγεμονική πόλη, βεβαία και ασφαλή κτήση, στους Ηρακλείδες, με τους οποίους συγκατήλθαν οι Δωριείς από τον ανεμώδη Ερινεό της Δωρίδας:

*Αὐτὸς γὰρ Κρονίων, καλλιστεφάνου πόσις Ἡρης,
Ζεὺς Ἡρακλείδαις τήνδε δέδωκε πόλιν,
οἷσιν ἄμα προλιπόντες Ἐρινεὸν ἠνεμόεντα
εὐρεΐαν Πέλοπος νῆσον ἀφικόμεθα.*

Τυρταίος Fr. 1a Prato

Ο Ολύμπιος Ζεύς κατακύρωσε την πόλη στους Σπαρτιάτες. Ο μέγας άναξ των Δελφών χρησιμοδότησε τον τελεσιουργό πολιτειακό Κόσμο της:

*Φοΐβου ἀκούσαντες Πυθωνόθεν οἴκαδ' ἔνεικαν
μαντείας τε θεοῦ καὶ τελέεντ' ἔπεα:
ἄρχειν μὲν βουλῆς θεοτιμήτους βασιλῆας,
οἷσι μέλει Σπάρτης ἡμερόεσσα πόλις,
πρεσβύτας τε γέροντας, ἔπειτα δὲ δημότας ἄνδρας
εὐθείαις ρήτραις ἀνταπαμειβομένους.*

Τυρταίος Fr. 1b Prato

Η Σπάρτη έβαινε στα προφανή πεπρωμένα της.